

Slovenske božjepotne knjižice iz 18. stoletja. V protireformacijski dobi so zelo narastla božja pota. Prednamci so se zatekali v raznih občin in zasebnih stiskah na take kraje, kjer se je čistila kaka božja ali svetniška podoba, bivajoča v sluhu čudodelnosti. V Ljubljani je imela pred dvesto leti skoro vsaka cerkev kako čudotvorno podobo, ki je bila ali vedno ali o gotovih časih izpostavljena. Nekatere, kakor n. pr. kip ranjene Matere božje, češččen v kapucinski cerkvi v Ljubljani, so o posebnih prilikah nosili v slovesnih obhodih.

Romarji so že tedaj odnašali domov za spomin na božjo pot podobice — večinoma bakroreze. Pri marsikateri cerkvi se hranijo še dandanašnji stare bakrorezne plošče, ki so z njimi natiskavali take podobice. Ohranjenih je še dokaj starih božjepotnih sličic, opremljenih z latinskimi ali z nemškimi napisi. Podobice s slovenskimi napisi so jako redke. Nekatere so umetniško izvedene. V podpisane zbirki se nahaja krasna, 28 cm × 20 cm velika bakrorezna podoba Matere božje pri Novi Štifti nad Gornjim Gradom. V središču je osmožarka zvezda in v njej sedeča Marija z Jezuskom v naročju in z žezlom in rožnim vencem v desnici; oba sta kronana. Ob zvezdi tiče v štirih voglih slike, kažejo začetek božje poti in čudeže (Erscheinen öftters drey Fäurige Flammen 1557 — levi gor. vogal; Petrus V. Fürst u: Bisch: zu Laybach besucht den Flammen Orth 1558 — desni gor. vogal; Maria zeuget sich um Mittags zeit in einem Liechten Stern 1559 — levi sp. vogal. Unzählich Presshafte gehen gesund davon 1606). Podobo oklepajo rokokoški okraski.

Vspečnejša reklama za božja pota nego podobice so bile knjižice, ki je bilo v njih popisano življenje svetnika čudotvorca in njegovi »mirakelni« in nanizane molitve, litanije, pesmi njemu na čast. Ko se je v 18. stoletju jelo širiti branje med slovenskim priprostim ljudstvom, šle so take knjižice iz rok v roke in privabile mnogo romarjev v čudežna svetišča. V nastopnih vrsticah opišem eno slovenskih božjepotnih knjižic, ki so bile našim bibliografom dosedaj bolj ali manj neznane: Od Andohti, Inu Bratoushine Svetiga JOSHTA.

Takšen je naslov 16 str. (nepag.) v mali 8° broječi knjižici, ki je bila namenjena romarjem, zahajajočim k sv. Joštu pri Kranju, in zlasti članom bratovščine sv. Jošta. Ne vem, ali in koliko soglaša ta slovenski božjepotni proizvod z nemško knjižico: »Leben und Gutthaten des hl. Judoci, Sohnes des Königs aus Grossbritannien, der vor Menge frommer Christen in Ober-Crain in St. Martini-Pfarr auff dem sogenannten Judocus-Berg mit Erfolg ohnzahlbarer Gnaden andächtigt verehret wird 1743. Laybach bey A. F. Reichhardt (Anton Žlogar, Trojna božja pot str. 7) — drugo izdajo te knjižice omenja o. Marko Pohlin (Bibl. Carn. str. 28): Judoci (des Heiligen), eines Sohnes des Königs in Britanien, des Augu-

stinereinsiedler ordens Leben und Gutthaten auf seinem Berge ober Krainburg in Krayn. Layb. abermalgedruckt im Jahre 1760, in 8., s pristavkom: Quando prima editio sit facta, me latet. Slovenska knjižica »Od andohti inu Brat. sv. Joshta nima zabeleženega ni avtorja, ni tiskarja, ni letnice. Kakor smem sklepati iz nekaterih okolnostij izvira to delce iz dobe med letom 1743. in 1751. Pred letom 1743. ni izšlo, ker se v njej natisnjena »Ta treka Pefem. Od teh velikeh zhudefou, katere lkasuje Svete Josht na temo hribo, v' fari S. Martina v' gorenski strani« v peti kitici sklicuje na nemško knjižico, izdano omenjenega leta: Nemske Buque, fo letukei, Od teh gnad pershle na luzh — drugi mejnik, ki preko njega ne sega naša knjižica, je leto 1751., ko so postavili pri sv. Joštu svete »stenge«. Ko bi bila knjižica pozneje natisnjena, bi jih bila gotovo omenila.

Vsebinska knjižice. Pod naslovom »Od andohti inu Brat. Sv. Joshta«, ki nima svoje posebne strani, se začne proslava sv. Jošta čudotvorca, ki mu je o njegovi poslednji sv. maši nebeški glas obljubil, da hoče biti Bog varuh tistemu kraju in ljudstvu, kjer se bo on — sv. Jošt — častil, in da bodo vsi, ki pobožno obišejo tisti kraj, vslišani. »Inu dokler ob sedainimu zhaffu po zelmo kershantvo fe niker vezhi andoht pruti timu lubesnivimu Svetniku, na fnaide, inu tudi niker vezhih ozhitnih gnad (koker tukei na Gore fvetiga Joshta) nasgodi, fe is tega lohku doli usame, de je raven leta gora taifti frezhni kray, kateriga fi je ta veliki Perjatu Boshy sa fvojo zhafft, inu h' troshtu tem vernim letukei s'volu, debi pak leta andoht naprei gor jemala, inu povikshena ofstala je ta Sveti Rimski Papesh Clemens ta XII. zelu dobrutlivu pervolu, eno Bratoufhu Svetiga Joshta gor postaviti, inu lete je velike gnade, inu odpustike dodelu.« Naznačeni so odpustki in dnevi, kdaj se morejo prejeti. Nato so natisnjene tri molitve na čast sv. Joštu. Za prvo molitvijo se nahajajo: Lytaniae od svetiga Joshta. Med drugimi pridevki se zove: Ti Svetloba Engellendrashke deshele . . . Ti Luzh teh slepih, Ti Pomuzh teh kruloveh, Ti sravie teh Bolnikou, Ti pomozhnik teh porodnih shen, Ti dobish Otrozhizham Sveti kerft . . . Drugo večjo polovico knjižice polnijo »Shtiri nove Pefsmo od Svetiga JOSHTA, floshe od ene guishne Pershone is ene pofebne oblube h' zhafft Gospud Bogu, nu Svetimo JOSHTO«. Pri prvi »Od Sheuleina Svetiga Jošta« je naznanjen napev »na visho Svetiga Alesha«. V grozno prisiljeno zverženih pesmih se opisuje življenje in čudeži sv. Jošta.

Jezikovne posebnosti. Knjižica »Od andohti inu Brat. Sv. Joshta« je v jezikovnem oziru mešanica gorenjščine in dolensščine. Prevladuje prva. Omenim naj tu nekatere posebnosti. Sledni (= vsak) Romar, sa sledno Potrebo; povikshene, k' ifvelizheinu; kateri — poleg kateri, ktkero; bres štuvenia; rod. tvojiga Sinova; ozha; v' dershti

(= družbi) Angelski; Jagne boshje, kir . . .; nam je dobro vedevezhe; fhiuleine, sheuleine, lebev (najbrže tiskovna pomota namestu: leben); is enmi Romarje; množ. im. zhudefsa; zhes trideffeti lejt. *Iv. Vrhovnik.*

Luka Pušar: Sv. Lucie Andoht itd. v Dražgošah. Ko sem pisal v »Izvestjih M. dr. za Kr.« l. 1904. življenjepis Frančiška Mihaela Paglavca, sem omenil, da se mu po krivici pripisuje spis: »Sv. Lucie Andoht itd. v Dražgošah iz l. 1750, in da je črke I. L. P. tolmačiti kot prve črke imena tedanjega selškega župnika Luke Pušarja. Dražgoše so namreč takrat kot podružnica spadale k župniji selški. Pripomnil sem pa takrat (str. 73), da mi, žal, ni bilo mogoče zaslediti nobenega izvoda te knjižice.

Gospod župnik Iv. Vrhovnik me je pa opozoril, da hrani en izvod te knjižice gospod monsignor profesor Tomo Zupan; gospod župnik Fr. Pokorn mi je pa svoj izvod prinesel na ogled. Vsled tega naj tu omenjeno knjižico nekoliko opišem.

Spis obsega le 12 strani v mali osmerki (16×10,5 cm) poleg naslovnega lista.

Naslovni list nam kaže bakrorezno sliko sv. Lucije, ki stoječa s krono na glavi in okrožena s svitom drži v desnici znamenje mučeništva — palmovo vejico, v levici pa posodico z očmi. Nad njo plavata angelca, držeča venec nad glavo. Spodaj moli in se ji priporoča skupina ljudij: mož s palico, mal deček in žena z majhnim otrokom, ki leži v povojih pred njo.

Pod sliko je sledeči napis:

MIREKEL PELD S: LUCIE DIVIZE INU MA
RTERNIZE VGORENSKI CRANKI¹⁾ STRANIVSE
VSHKI FARI V DRASHGOSHAH IMENOVANA.

Na 1. strani se začenja besedilo takoj na vrhu brez uvoda: Se Zadobe Velike Gnade Suete Lucie tim Živim za ta Lubi Pogled inu tubi²⁾ tem dušam v Vicah Velika Pomuč k Nebeškimu Veseliu.

Potem popisuje 2 »mirakelna« iz l. 1746. in 1750.

Na drugi strani je naslov:

Andoht | Suete Lucie Divize inu Marternize u | Gorenski Cranski Strani u Sevshki Fa | rii u Drashgofhah Imenovani.

Temu napisu sledi od tiskarja trikrat prečrtana vrsta: »Tu nei Mirakelne s drukaio spred koker«.

Iz te vrstice se spozna, da bi moral biti naslov na 1. strani, in da bi se imeli tiskati »mirakelni« šele pod naslovom. Stavec pa bržkone

¹⁾ »S« je izpuščen.

²⁾ mesto »tudi«. Citiram v gajici.